

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Синенко Мар'яна Юріївна

На правах рукопису
УДК 614.253.52:378.22

Магістерська робота

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 223 МЕДСЕСТРИНСТВО: РОЛЬ
СТЕЙКХОЛДЕРІВ**

223 – Медсестринство

Науковий керівник:

доктор медичних наук,
завідувач кафедри функціональної і
лабораторної діагностики
Тернопільського національного медичного
університету імені І.Я. Горбачевського
професор Марущак М.І.

Тернопіль - 2022

АНОТАЦІЯ

Синенко Мар'яна Юріївна «Особливості підготовки докторів філософії за спеціальністю 223 Медсестринство: роль стейкхолдерів»
магістерська робота. – Тернопіль, 2022. 58 с.

Досліджували особливості підготовки висококваліфікованих фахівців за спеціальністю 223 «Медсестринство» та визначали роль внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів в удосконаленні освітньо-наукової програми.

Об'єкт дослідження – здобувачі та потенційні роботодавці докторів філософії за спеціальністю 223 Медсестринство.

В результаті дослідження встановлено, що основні вимоги до докторів філософії з медсестринства з боку зовнішніх стейкхолдерів наступні: дуже високий рівень теоретичної та практичної підготовки з формуванням значної кількості необхідних компетентностей, які забезпечуються освітньо-науковою програмою за спеціальністю 223 «Медсестринство», що реалізується в Тернопільському національному медичному університеті.

Проаналізувавши результати дослідження чітко встановлено високу якість підготовки фахівців на 3 рівні вищої освіти з медсестринства, що підтверджується високою зацікавленістю зовнішніх стейкхолдерів в прийомі на роботу (70 %) та готовністю рекомендувати іншим керівникам приймати на роботу (100 %) випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство.

Результати анкетування стейкхолдерів **є підґрунтям** вдосконалення освітньо-наукової програми, що підтверджує важливу роль стейкхолдерів в оптимізації освітнього процесу та підвищення рівня здобувачів, що навчаються на даній освітній програмі.

Ключові слова: освітня програма, стейкхолдери, якість, медичні сестри.

ЗМІСТ

Зміст	2
Вступ	3
Розділ 1. Огляд літератури	8
1.1. Пріоритетність розвитку третього освітнього рівня за спеціальністю 223 Медсестринство	8
1.2. Роль стейкхолдерів у підвищенні ефективності освітнього процесу	14
Розділ 2. Матеріали і методи дослідження	21
Розділ 3. Участь стейкхолдерів у підвищенні якості освітньо-наукових програм	23
3.1. Вимоги до рівня підготовки докторів філософії з медсестринства: результати анкетування стейкхолдерів	23
3.2. Оцінка ефективності підготовки докторів філософії з медсестринства: результати анкетування стейкхолдерів	29
3.3. Розробка пропозицій щодо вдосконалення освітніх програм за участю стейкхолдерів	34
Розділ 4. Обговорення результатів власних досліджень	38
Висновки	52
Список використаної літератури	53

Вступ

Актуальність дослідження. Професійна медсестринська освіта в Україні, як і в багатьох країнах світу, недостатньо розвинена у підготовці працівників охорони здоров'я для ефективного виконання поточних та майбутніх очікувань системи охорони здоров'я [1]. Фонд Carnegie для просування національного навчання викладання щодо трансформації освіти [2], визначив, що медсестри повинні мати здібності та навички, які забезпечують здатність генерувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та проводити оригінальні самостійні наукові дослідження в медсестринстві, спроможні забезпечувати трансфер сучасного знання, здійснювати науково-педагогічну діяльність. Викладачі медсестринської освіти вимагають як поглиблених, дисципліно-специфічних, так і педагогічних знань, щоб ефективно відповідати очікуваним складностям професійної медичної практики [3]. У США довший час метою докторських програм з медсестринства була підготовка вчених медсестер [4], у результаті чого освітня складова стала вторинною.

На даний час в Україні є лише 2 заклади вищої освіти (ЗВО) (Буковинський державний медичний університет та Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України), де розроблено і впроваджено освітньо-наукові програми (ОНП) щодо підготовки докторів філософії з медсестринства. Зараз, на цих програмах навчаються 7 осіб та 1 одна особа здобула науковий ступінь доктора філософії з медсестринства. В той же час, в Україні є понад 60 закладів передфахової та вищої освіти, які готують медсестер та потребують висококваліфікованих фахівців. Вищесказане засвідчує практично повну відсутність докторів філософії за спеціальністю Медсестринство в Україні. Це зумовлює катастрофічну необхідність підготовки лідерів у сфері медсестринства у напрямках науки, освіти та практичної діяльності, здатних виховати наступне покоління медсестер.

Дослідження показують, що у формуванні освітнього простору прямо чи опосередковано беруть участь стейкхолдери, які у сукупності забезпечують стійкий розвиток закладу вищої освіти [5-7]. На думку цих дослідників, в умовах динамічного розвитку освітнього середовища, значної конкуренції за студентів, а також науково-педагогічних працівників, виникає необхідність освітнього закладу активно співпрацювати з різними групами стейкхолдерів для досягнення максимальної ефективності підготовки докторів філософії. При цьому інтереси різних груп стейкхолдерів стають пріоритетними та обґрунтовують загальні тенденції розвитку освіти в Україні.

Метою даної роботи було оптимізувати підготовку висококваліфікованих фахівців за спеціальністю 223 «Медсестринство» шляхом визначення ролі внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів в удосконаленні освітньо-наукової програми.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати потреби закладів медичної освіти у фахівцях ступеня доктора філософії з медсестринства та вимоги до них, а також можливості освітньо-наукової програми за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в Тернопільському національному медичному університеті, забезпечити необхідний рівень підготовки таких спеціалістів.

2. Встановити участь здобувачів у вдосконаленні освітньо-наукової програми за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в Тернопільському національному медичному університеті, та їх задоволеність цим процесом.

3. Визначити роль зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів в удосконаленні освітньо-наукової програми 223 «Медсестринство», яка реалізується в Тернопільському національному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського.

Об'єкт дослідження: здобувачі та потенційні роботодавці докторів філософії за спеціальністю 223 Медсестринство.

Предмет дослідження: результати анкетування стейкхолдерів.

Методи дослідження: розроблений нами опитувальник для потенційних роботодавців та здобувачів; математико-статистичні (обробка отриманих цифрових результатів).

Наукова новизна одержаних результатів. Основні вимоги до докторів філософії з медсестринства з боку зовнішніх стейкхолдерів наступні: дуже високий рівень теоретичної та практичної підготовки з формуванням значної кількості необхідних компетентностей, які забезпечуються освітньо-науковою програмою за спеціальністю 223 «Медсестринство», що реалізується в Тернопільському національному медичному університеті. Серед пропозицій щодо покращення якості підготовки здобувачів переважають удосконалення викладацької майстерності та підвищення практичної підготовки, покращення володіння універсальними дослідницькими навичками, створення та забезпечення цілеспрямованих дослідницьких стратегій. Якість підготовки фахівців на 3 рівні вищої освіти з медсестринства підтверджується високою зацікавленістю зовнішніх стейкхолдерів в прийомі на роботу (70 %) та готовністю рекомендувати іншим керівникам приймати на роботу (100 %) випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство. Активність здобувачів щодо підвищення якості освітнього процесу та ефективності підготовки докторів філософії підтверджується їх участю в розробці даної освітньо-наукової програми, а також внесенням рекомендацій щодо її покращення.

Практичне значення одержаних результатів. Результати анкетування стейкхолдерів є підґрунтям вдосконалення освітньо-наукової програми, що підтверджує важливу роль стейкхолдерів в оптимізації освітнього процесу та підвищення рівня здобувачів, що навчаються на даній освітній програмі. Так, з метою забезпечення здатності розв'язувати

комплексні проблеми у сфері медсестринства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору, у проект оновленої ОНП було запропоновано ввести дисципліну «Науковий та професійний світогляд медичної сестри»; здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, аналізувати, різноманітні тенденції, концепції та підходи в організації галузі медсестринства запропоновано ввести основну компоненту «Інформаційно-комунікаційна грамотність та цифрова наука»; здатності спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово запропоновано ввести основну компоненту «Культура академічної української мови».

Особистий внесок здобувача. Магістерська робота є самостійним науковим дослідженням магістрантки, яка здійснила патентно-інформаційний пошук з проблеми дослідження, проаналізувала доступні наукові літературні джерела, самостійно провела дослідження, збір даних, статистичну обробку цифрових даних, проаналізувала й узагальнила отримані результати дослідження. У результаті сформулювала основні наукові положення і висновки, написала й оформила наукову роботу. Спільно з науковим керівником розробила концепцію й алгоритм виконання магістерської роботи. В наукових працях, опублікованих у співавторстві, викладено фактичний матеріал наукової роботи.

Публікації. За матеріалами магістерської роботи опубліковано 2 статті у фахових виданнях, в тому числі за спеціальністю 223 Медсестринство, 1 – в матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота викладена на сторінках друкованого тексту і складається із 4 розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 56 бібліографічних описів. Роботу проілюстровано та 5 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Пріоритетність розвитку третього освітнього рівня за спеціальністю 223 Медсестринство

Системи охорони здоров'я всіх країн швидко розвиваються. Складне реформування охорони здоров'я в сучасних умовах вимагає все більше фахівців різних профілів, в тому числі впливових лідерів медсестер, які вміють керувати змінами в нестабільному середовищі [8]. Медсестри є найбільшою професійною групою в галузі охорони здоров'я, проте їх кількість в Україні катастрофічно зменшується. У всьому світі підготовку медичних сестер на третьому рівні вищої освіти було визначено як основний фактор у проведенні реалістичних досліджень, керівництві, розробці політики та освітній підготовці в галузі медсестринства [9]. Докторська сестринська освіта визнана ключовою у розвитку наукових лідерів у сфері медсестринської практики, управління, досліджень, політики, освіти та навчання. Крім того, підготовка медичних сестер на третьому рівні вищої освіти є незамінною для багатовимірного та трансформаційного процесу особистісного та професійного зростання медичних сестер [10-12]. У глобальному масштабі було зрозуміло, що зростання здібностей медсестринського персоналу є важливою стратегією для досягнення цілей сталого розвитку та зміцнення системи охорони здоров'я [13].

Прогрес у докторантурі для медсестер США проходив у три етапи. На початку 20-го століття у медсестер користувалися популярністю доктора філософії з педагогічних наук, а пізніше доктора філософії з медсестринства, які стали основою вищої освіти медсестер у США. Навпаки, розвиток європейської освіти медичних сестер докторів філософії розпочалося з медсестер, які отримували науковий ступінь в інших дисциплінах, таких як соціологія та психологія. Наприкінці 1970-х років кількість європейських медсестер, які мали ступінь доктора філософії з медсестринства було

невеликим. Лише в 1990-х медичні сестри почали здобувати наукові ступені з медсестринства. У Великобританії, наприклад, професор Майкл Трейнор з Міддлсекського університету, Великобританія, підрахував, що в 1997 році в Бібліотеці Королівського коледжу медсестер у Лондоні було близько 300 PhD дисертацій. У той же час у континентальній Європі існувало кілька медсестер, які мали наукову кваліфікацію, але мало хто мав ступінь доктора філософії з медсестринства [14, 15].

За останні 12 років Національний інститут досліджень охорони здоров'я (NIHR) Великобританії намагався розвивати дослідницькі навички медсестер та інших медичних працівників, щоб збільшити обсяг знань та інновацій у сфері охорони здоров'я, які покращують догляд за пацієнтами. Варіанти NIHR для вступу на клінічний академічний шлях включають: академічні стажування (включаючи доклінічні академічні стипендії); клінічні докторські дослідницькі стипендії; клінічні лекції [16].

Нещодавно Health Education England представила своє бачення розвитку NHS, яка охоплює п'ять глобальних драйверів змін у наданні медичної допомоги: демографічні показники; технології; поточні та майбутні моделі обслуговування; очікування пацієнтів і персоналу; і пов'язані з ними соціальні, політичні та екологічні фактори (HEE, 2017). Зокрема, у сфері досліджень і практики Health Education England підкреслила необхідність реагування на «змінні моделі обслуговування та охоплення досліджень та інновацій, щоб дати сестринській справі змогу адаптуватися до мінливих вимог громадського здоров'я, охорони здоров'я та послуг» [17]. Однак, хоча дослідження медсестер та інших медичних працівників, які підтримують інноваційний, якісний та науково обґрунтований догляд за пацієнтами, пропагуються та підтримуються на національному рівні, все ще залишається дуже мало медсестер, які здобувають ступінь PhD з медсестринства [18]. Медсестри є найбільшою професійною групою в галузі охорони здоров'я; кількість медсестер у реєстрі ради медсестер та акушерства є більшою, ніж об'єднані реєстри Генеральної медичної ради та Ради професій з охорони

здоров'я та догляду, тому очевидно, що ця професія є недостатньо представленою [19].

Дослідники зазначають, що досягти високого рівня підготовки здобувачів наукового ступеня зі спеціальності 223 Медсестринство важко, оскільки сестринська справа як дисципліна не розвивається на високому рівні, а цього не може статися, якщо самі медсестри не розвиваються на високому рівні! Тому в 21 столітті для медсестринства потрібні кадри вчених, які мають ступінь доктора філософії з медсестринства, та будуть зосереджуватися на суті медсестринства, його розвитку та доказовій базі. Безсумнівним є те, що підготовка докторів філософії з медсестринства є однією з найважливіших і актуальних освітніх проблем, які стоять перед галуззю охорони здоров'я сьогодні та в майбутньому. Саме від цієї групи медичних сестер має залежати професія для критичного та творчого вивчення науки та практики медсестрами.

У кращому випадку докторська програма – це програма, де знання генеруються, перевіряються, а також передаються. У тих країнах, де затримувалися розробка і впровадження PhD програм в освітній простір, розвиток медсестринських знань також затримувався. Науковому медсестринству в багатьох країнах, що розвиваються, ще потрібно пройти довгий шлях, оскільки на даний час керівники, які курують аспірантів, не мають відповідного наукового ступеня. Насправді, викладачі, що готують докторів філософії з медсестринства часто недостатньо підготовлені до навчання на третьому освітньому рівні, і є сумнівним, чи ті медсестри, які мають ступінь PhD з іншої дисципліни, здатні та, можливо, бажають досліджувати та оптимізувати наукові питання медсестринства. Дослідження мають бути теоретично та філософськи релевантними до явищ, які цікавлять медсестринство. Ряд співробітників, які проводять непов'язані некумулятивні дослідження з безлічі тем без чіткого фокусування, не є хорошим середовищем для навчання в аспірантурі [20, 21].

Наприкінці 20-го століття в Європі точилося багато дискусій щодо запровадження так званої ступеневої освіти для медсестер з введенням доктора філософії. Була низка критики, зокрема, багато практикуючих медсестер сприймають навчання в докторантурі як повністю відокремлене від реального світу медсестер, що наврядчи вплине безпосередньо на них чи їхніх пацієнтів. Для них традиційні дослідження PhD мало що сприяли розвитку зв'язку між дослідженнями, теорією та практикою. Дисертацію розглядали як захоплення наукою на шкоду суті такої дисципліни, як медсестринство. Аргумент був приблизно таким: медсестри є медсестрами, а не архітекторами чи інженерами; тому PhD програми з медсестринства мають продемонструвати, що знання сестринської справи, її сутність мають однакову вагу з методами та методиками дослідження [22].

Медсестри часто обирають здобуття вченого ступеня доктора філософії, якщо хочуть кинути виклик собі та розвинути нові навички; інші можуть мати бажання «винаходити для реального світу» через дослідницьку кар'єру. Як правило, доктор філософії вимагає: підготовку життєздатної пропозиції дослідження; аналіз доступної наукової літератури й написання огляду літератури для виявлення прогалин в напрямку дослідження; опрацювання власної дослідницької пропозиції з детальним описом методів дослідження; проведення дослідження; аналіз та обговорення отриманих результатів з іншими даними у цьому напрямку; формування наукового рукопису; захист дисертації.

Здобуття наукового ступеня не є навчальним курсом, швидше студент витрачає 3-4 роки при повному робочому дні або 5-7 років при неповному робочому дні, повністю зосереджуючись на створенні дисертації на основі одного дослідницького проекту під керівництвом 1-2 наукових керівників. Вони повинні мати ступінь доктора філософії, і принаймні один з них повинен керувати аспірантом для успішного завершення. Керівники зустрічаються з аспірантом на наглядових сесіях приблизно 1-2 години на місяць. Аспірант, як правило, не відвідує жодних занять, не складає іспити та

не здає курсову роботу. Проте здобувачі можуть відвідувати два або три внутрішні дослідницькі семінари на рік з таких тем, як методологія, статистика, написання грантів та публікацій. Весь фокус докторської дисертації — дослідницьке навчання, що завершується підготовкою дисертаційної роботи величиною в 100 000 слів. По суті, оцінюються три результати: постійні самостійні зусилля з боку аспіранта; систематична дослідницька підготовка; підтверджений внесок у сукупність знань у цій галузі [23-25].

Потенційними перешкодами є тривалість навчання, оскільки за цей період життєві ситуації людей можуть змінитися, може знадобитися значна наполегливість, щоб збалансувати навчання в аспірантурі з кар'єрою, сім'єю та життєвими подіями. Це може зайняти більше часу, ніж тривалість навчання на освітній програмі. Навчитися розподіляти свій час – це важлива навичка, яку розвивають аспіранти під час навчання в аспірантурі. Аспірантура також може спричинити фінансові проблеми, особливо якщо здобувач обирає заочну форму навчання, яка виключно платна. Самофінансування також може означати відсутність базової організації, де можна проводити дослідження. Важливо заручитися допомогою керівника закладу охорони здоров'я, де буде проводитися дослідження. Контакт з дослідниками та клінічним персоналом (за потреби) на ранній стадії може заощадити дорогоцінний час, допомагаючи вирішити такі питання, як отримання доступу до місця дослідження. Для успішного навчання і завершення освітньої програми захистом дисертації необхідно мати мотивацію, щоб вчитися самостійно хоча б деякий час. Деякі люди відкладають навчання на третьому освітньому рівні, бо бояться, що це буде довгий і самотній шлях, шукаючи підтримки у наукових керівників та колег. Ще однією ймовірною перешкодою є відсутність чіткого плану роботи/кар'єрних перспектив після здобуття доктора філософії з медсестринства.

Деякі елементи підтримуваного навчання в тому, як бути дослідником, стають основним підходом у більшості університетів по всьому світу. Це

дозволяє студентам обговорювати та узгоджувати свої програми з відповідними закладами. Проте існують відмінності в рівні підтримки та навчання дослідницьких навичок. Була також критика традиційного шляху як застарілого процесу, коли студенти погано підготувалися до іспиту в стилі viva [26]. Необхідність інтеграції більшої кількості навичок в аспірантурі узгоджується з рекомендаціями Болонської декларації [27], які спонукали до переходу до більш структурованих освітніх програм для докторів філософії, як повідомляє the Research Councils UK (2016) та The Wellcome Trust [28]. Традиційний доктор філософії зазнав певної диверсифікації, тепер можна отримати науковий ступінь доктора філософії за допомогою публікацій або професійної практики. Доктор філософії за публікаційною / професійною практикою вимагає подання портфоліо робіт, що містить опубліковані роботи з колективною темою. Раніше опубліковані статті використовуються, щоб продемонструвати, як людина отримала нові знання в певній галузі. Статті повинні бути опубліковані у високоякісних рецензованих журналах. Зрозуміло, що існують певні проблеми, такі як визначення рівня внеску особи в спільні проекти та рівня авторської власності за матеріалами кількох авторів. Інші автори зобов'язані підписати заяви, що підтверджують відповідні внески. Існує також шлях для завершення докторської дисертації шляхом паралельної публікації, що дозволяє планувати обсяг роботи заздалегідь, забезпечуючи згуртованість тем і стратегічну цілеспрямованість розміщення публікацій. Погодження авторських внесків заздалегідь може допомогти уникнути деяких проблем у майбутньому.

Підсумовуючи проведений аналіз літературних джерел, залишаються дискусійними і невивченими дослідження щодо ефективності стратегій підготовки майбутніх науковців за спеціальністю Медсестринство. Докторські програми відрізняються в різних країнах, і немає видимої співпраці вчених на міжнародному рівні. Більше того, на сьогоднішній день не встановлено чітких критеріїв у коротко- та довгостроковій перспективі для вимірювання якості та ефективності освіти за освітньо-науковими

програмами. Національні та глобальні стратегії можуть встановлювати спільну структуру, а також критерії оцінки ефективності освітнього процесу, які також здатні оцінити інноваційність досліджень в галузі охорони здоров'я за напрямком медсестринства.

1.2. Роль стейкхолдерів у підвищенні ефективності освітнього процесу

Реалізація стратегій і планів розвитку закладів вищої освіти, у тому числі університетів, передбачає активну взаємодію з численними організаціями, групами та окремими особами, враховуючи різні інтереси та вимоги різних зацікавлених сторін. Усі зацікавлені сторони можна розглядати як єдине, іноді суперечливе ціле, з цілями, мотиваціями та інтересами, які рівноцінні і впливають на траєкторію розвитку Університету. Врахування інтересів та вимог ключових стейкхолдерів дає змогу університетам отримати стійкі конкурентні переваги та виконувати свої соціальні функції [29]. Крім того, дослідження Центру досліджень освітньої політики Університету Твенте щодо вищої освіти та суспільства зацікавлених сторін показують, що посилення «ролі третьої сторони» означає, що місцеві, комерційні, етнічні та державні представники є частиною університетської адміністрації. Водночас перед університетами все більше завдань.

За останні десятиліття освітні заклади зазнали значної трансформації у напрямку управлінської моделі через посилення міжнародної конкуренції між закладами вищої освіти та так званої маркетингації вищої освіти [30]. Це означає, що вищі навчальні заклади поступово перетворюються на корпоративні організації, які враховують думку зовнішніх зацікавлених сторін у своїй боротьбі за конкуренцію на квазіринках вищої освіти [31]. Проте ми маємо обмежені інструменти для розуміння ролі зацікавлених сторін, зокрема вчених, адміністративного персоналу та здобувачів, у внутрішніх процесах прийняття рішень у таких організаціях. Тому ми звертаємося до теорії зацікавлених сторін, яка допомагає нам зрозуміти роль зацікавлених сторін у вищій освіті [32]. За даними Jongbloed et al. [33]

сучасні вищі навчальні заклади повинні реагувати на ряд груп осіб, причому студенти є найважливішою групою зацікавлених сторін в університетах. Як стверджує Науг [34], у часи зростання глобальної конкуренції у сфері вищої освіти інтеграція студентів у процес прийняття інституційних рішень та захист їхніх інтересів стали необхідністю для стабілізації припливу нових студентів. Отже, через зростаючу важливість зацікавлених сторін для ЗВО, все частіше очікується, що освітні заклади будуть взаємодіяти з відповідними групами зацікавлених сторін, оскільки вони стають підзвітними, ефективними організаціями, які мають на меті надавати якісну вищу освіту (Jongbloed et al. 2008).

Загалом виділяють шість основних груп стейкхолдерів, які впливають на діяльність закладу вищої освіти: міністерство та регіональні органи влади; освітні установи, у тому числі наукові інституції та інші ЗВО, розташовані в регіоні, а також державного значення; заклади охорони здоров'я; ринок праці [35]. Цілі та програмні результати навчання ОНП відповідають тенденціям ринку праці. Міжнародна практика показує, що межа між професіями лікаря і медсестри зміщується у напрямку надання більших повноважень медсестрам. Підвищена освітня підготовка в поєднанні з практичним досвідом дозволяє медичній сестрі отримувати розширені повноваження за різними напрямками та спеціалізаціями. Більшість дисциплін вибіркової та основної компоненти відображають професійні компетенції та забезпечують придатність випускників до працевлаштування на відповідних посадах: головна медична сестра, менеджер (управитель) з громадської охорони здоров'я, професіонали в галузі сестринської справи та акушерства, науковий співробітник-консультант (сестринська справа, акушерство), викладачі закладів вищої та фахової передвищої освіти. Сучасна медсестринська діяльність характеризується високою наукоємністю технологічних процесів, а ефективність її роботи визначається інтелектуальним рівнем кадрового потенціалу. Особливе місце в цьому процесі відведене науковому супроводу та науковій підтримці всіх напрямів медсестринської діяльності, для того,

щоб конкретні медсестринські дії та рішення базувались на наукових доказах, які вказують на те, що ці дії є клінічно доцільними, економічно ефективними та призводять до позитивних результатів для пацієнтів.

Проте найважливішим і найбільшим стейкхолдером є держава, яка здійснює нормативно-правове регулювання діяльності вишу та основне замовлення на підготовку фахівців [36]. Під час формулювання цілей та програмних результатів навчання ОНП враховуються інтереси державної установи «Центр розвитку медсестринства МОЗ України» та Міністерства охорони здоров'я України, які є стейкхолдерами у розрізі даного питання і зацікавлені у підготовці докторів філософії з медсестринства, оскільки їх науковий досвід в майбутньому може суттєво допомогти у напрацюванні інструментів реалізації політики охорони здоров'я.

Реалізація антропологічного підходу передбачає також врахування інтересів таких зацікавлених сторін, як абітурієнти, студенти та науково-педагогічні працівники, етнічні та інші соціальні групи.

Запропонована Mitchell et al. [37] типологія ролей зацікавлених сторін в організаціях є корисною перспективою для розуміння складності ролей, які студенти можуть відігравати у внутрішньому забезпеченні якості ЗВО [38, 39]. Mitchell та ін. (1997) використовують динамічну типологію ідентифікації, яка пояснює, чому менеджери освіти виношують пріоритети певних відносин із зацікавленими сторонами. Ця типологія використовує три критерії для створення ієрархії зацікавлених сторін: влада, легітимність і терміновість. Таким чином, влада визначається як потенціал сторони впливати «тією мірою, в якій вона може отримати доступ до примусових, утилітарних або нормативних засобів» (Mitchell et al. 1997), щоб нав'язати свою волю. По-друге, легітимність описується як «соціально прийнята та очікувана поведінка» (Mitchell et al. 1997), яка часто поєднується з повноваженнями встановити владу, але також може розвиватися незалежно. Крім того, він описує участь сторони у прийнятті важливих рішень на всіх рівнях. Терміновість, яка додає динамічний компонент до теоретичної моделі

авторів, визначається як «ступінь, до якої зацікавлена сторона вимагає негайної уваги» (Mitchell et al. 1997). Чутливість до часу тут відіграє важливу роль, оскільки затримка управління завданням неприйнятна для зацікавленої сторони. Актуальність також вказує на необхідність задоволеності зацікавлених сторін конкретним результатом.

Загалом можна виділити дві групи основних стейкхолдерів, чий інтереси та вимоги впливають на функціонування та розвиток університетів. Перша група – зовнішні стейкхолдери, зокрема, держава, яка здійснює нормативно-правове регулювання діяльності ЗВО; регіональні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування; роботодавці (освітні заклади та лікувально-профілактичні установи), зацікавлені в отриманні компетентних спеціалістів; освітні установи різних типів та видів, розташовані в регіоні; різні громадські організації та об'єднання, безпосередньо не пов'язані із системою освіти (напр., Асоціація медсестер), але зацікавлені в партнерстві. Серед внутрішніх стейкхолдерів виділяють здобувачів, які навчаються на даній освітній програмі; науково-педагогічні працівники, навчально-допоміжний та адміністративно-управлінський персонал.

Розмаїття цілей, мотивів та підстав стейкхолдерів діє як єдине ціле та відіграє важливу роль в управлінні розвитком університетів.

Управління розвитком освіти, зокрема й у системі вищої освіти, має відповідати світовим стандартам ефективного управління. Дані стандарти означають підвищення відповідальності за надання освітніх послуг/підзвітності (або зміцнення обліку та контролю) таким чином, щоб основні стейкхолдери могли судити про ефективність освіти та впливати на облік їхніх інтересів. З метою досягнення ефективних результатів освітньо-наукової програми необхідно проконсультуватися з широким колом зацікавлених сторін.

При використанні механізмів виявлення та врахування інтересів стейкхолдерів доцільно використати міжнародні стандарти соціальної

відповідальності. З метою забезпечення ефективних механізмів вони повинні бути: законні: мають бути чіткі та прозорі процедури для оцінки ефективності поточної діяльності; доступні: надавати всім зацікавленим сторонам доступ до звітних матеріалів та оцінювати ефективність університету; передбачувані: мають бути чіткі та добре відомі процедури, вони містять чіткі часові рамки для кожного етапу обліку претензій зацікавлених сторін та заходів прозорості, визначених у контрактах та угодах, для оцінки відповідності їхнім вимогам; справедливість: усі групи зацікавлених сторін повинні мати можливість брати участь, якщо їм буде надано можливість брати участь в обговореннях, вільний доступ до інформації про діяльність університету; сумісний з права: результати та механізми мають відповідати міжнародно прийнятим стандартам соціальної звітності та українському законодавству; чіткість та прозорість: дані про ефективність університету та якість освітніх, наукових та інноваційних процесів мають бути відкритими для громадськості та мають належним чином враховувати інтереси зацікавлених сторін ;базуватися на діалозі та посередництві: усім стейкхолдерам потрібно забезпечити право використовувати альтернативні, незалежні механізми для оцінки результативності діяльності університету та оцінки заходів щодо їх обговорення [40, 41].

Очевидно, що за наявності системи обліку зацікавлені сторони можуть сформулювати свої інтереси та вимоги. При цьому система має пройти шлях від етапу університетського стратегічного планування до моніторингу та оцінки освітніх, науково-дослідних та інноваційних процесів. Основними елементами системи є: Моніторинг та оцінка позицій зацікавлених сторін. Інформування та навчання зацікавлених сторін (розповсюдження інформаційних матеріалів, публічні презентації, круглі столи, конференції). Консультуйте та враховуйте позиції та інтереси зацікавлених сторін під час планування університетських заходів. Спільна робота здійснюється на основі регламентованих договорів, у рамках нормативно-правових актів

відбувається активний обмін інформацією. Співпраця: спільне навчання, участь у плануванні, в тому числі на рівні прийняття рішень [42, 43].

РЕЗЮМЕ

Наведений вище огляд фахової літератури засвідчує значну роль освітньо-наукової програми за спеціальністю Медсестринство у становленні наукової зрілості даного напрямку в галузі охорони здоров'я. При прийнятті рішення про початок докторської програми необхідно враховувати особливості галузі, яка має сильну практичну спрямованість. Добре продумана оцінка потреб в даному напрямку вважається важливою при формулюванні мети і завдань наукового дослідження. Розуміння думки всіх зацікавлених сторін є важливим елементом цієї оцінки і має включати оцінку потреб ринку, розробку детальних пропозицій та перетворення пропозицій у програми досліджень.

Дані щодо питань про позитивні сторони і перешкоди навчання в аспірантурі дозволили отримати цінне уявлення про необхідність впровадження PhD програм з медсестринства для розвитку медсестринської науки.

РОЗДІЛ 2

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для реалізації поставленої мети було розіслано на електронні поштові скриньки 30 закладів медичної освіти, а також аспірантів за спеціальністю 223 Медсестринство листи-прохання щодо згоди прийняти участь в анкетуванні. В результаті, 10 освітніх закладів надали свої згоди на проходження анкетування та надіслали заповнені анкети. Варто відмітити, що з них 5 закладів вищої медичної освіти і 5 закладів передфахової медичної освіти; 3 заклади державної форми власності, 7 закладів – комунальної форми власності.

Запитання в анкеті включали: Наскільки для Вас важливий рівень теоретичної підготовки випускників за даною спеціальністю? Наскільки для Вас важливий рівень практичної підготовки випускників за даною спеціальністю? Наскільки Ви зацікавлені в прийомі на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство ? Чи плануєте Ви в подальшому залучати фахівців зі спеціальності Медсестринство, підготовлених у ТНМУ до роботи у Вашому закладі (організації)? Чи рекомендували б Ви іншим керівникам приймати на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство? Які додаткові знання, уміння та навички повинна забезпечувати освітньо-наукова програма підготовки аспірантів зі спеціальності Медсестринство у закладі вищої освіти? Які з наведених чинників мають найбільший вплив на ефективність професійної діяльності медичної сестри, доктора філософії. Які заходи для вирішення проблем дефіциту кваліфікованих кадрів важливо реалізувати? Ваші пропозиції, щодо покращення якості підготовки працівників для Вашого закладу?

Також 5 здобувачів третього рівня вищої освіти надали свої згоди на проходження анкетування та надіслали заповнені анкети, які включали запитання щодо якості освітнього процесу, який також вказує на ефективність підготовки аспірантів за спеціальністю 223 Медсестринство.

Отримані результати анкетування стали підґрунтям для аналіз освітньо-наукової програми з внесенням рекомендацій для її вдосконалення.

В ході досліджень використані такі загально- наукові методи, як аналіз, синтез, групування та узагальнення, а також прогнозування динамічних рядів за рівнем середньої арифметичної величини.

РОЗДІЛ 3

УЧАСТЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ

3.1. Вимоги до рівня підготовки докторів філософії з медсестринства: результати анкетування стейкхолдерів

Аналіз результатів анкетування показав, що більшість респондентів вважають важливим рівень теоретичної підготовки здобувачів з рівня вищої освіти (рис. 3.1). Зазначимо, що в освітньо-науковій програмі (ОНП) за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в ТНМУ цикл обов'язкових дисциплін загальної підготовки складає 18 кредитів та забезпечує оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору (6 кредитів), набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, методів статистичного аналізу управління науковими проектами та/або складання пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності (6 кредитів) та здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (6 кредитів).

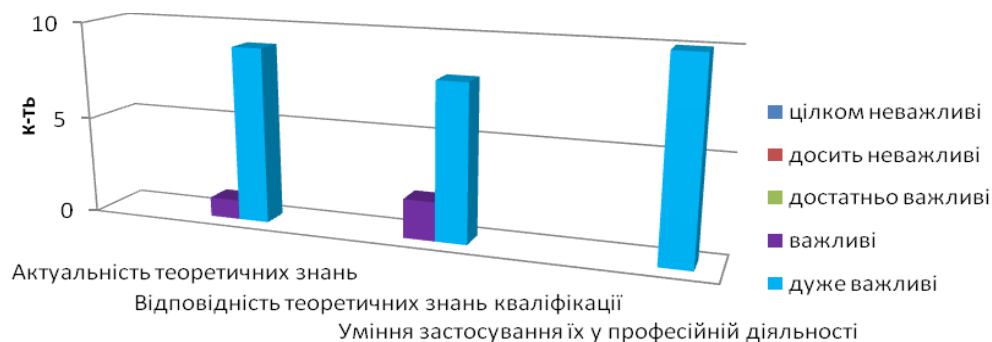

Рис. 3.1. Наскільки для Вас важливий рівень теоретичної підготовки випускників за даною спеціальністю?

Аналіз результатів анкетування показав, що більшість респондентів вважають дуже важливим актуальність практичних навичок, достатність їх для практичного застосування та вміння їх застосовувати в нестандартних ситуаціях (рис. 3.2). Згідно ОНП за спеціальністю 223 «Медсестринство» в нашому університеті цикл обов'язкових дисциплін професійної підготовки передбачає здобуття глибинних знань із спеціальності, за якою аспірант проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку, кількісних та якісних методів дослідження, організації та проведенні навчальних занять та складає 19 кредитів.

Рис. 3.2. Наскільки для Вас важливий рівень практичної підготовки випускників за даною спеціальністю?

Оцінку якості та ефективності ОНП за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в ТНМУ, ми проводили за рядом показників, які вказують, що 70 % респондентів мають зацікавленість в прийомі на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство (рис. 3.3), 90 % респондентів зазначили, що планують у подальшому залучати фахівців зі спеціальності Медсестринство, підготовлених у ТНМУ до роботи у своєму закладі і всі 100 % закладів, які взяли участь в анкетуванні, рекомендували б іншим керівникам приймати на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство.

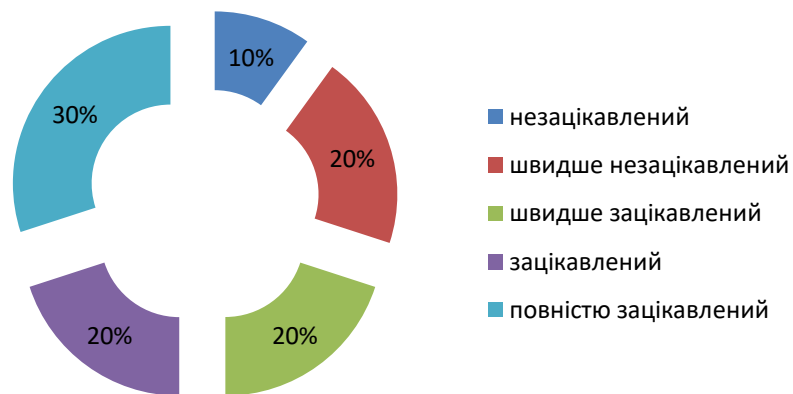

Рис. 3.3. Наскільки Ви зацікавлені в прийомі на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство ?

На запитання щодо додаткових знань, умінь та навичок, які повинна забезпечувати освітньо-наукова програма підготовки аспірантів зі спеціальності Медсестринство у закладі вищої освіти респонденти надали свої відповіді, серед яких:

Освітній заклад 1: *«1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері медсестринства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору. 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу*

інформації з різних джерел; володіння сучасними методами наукового дослідження. 4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї, приймати обґрунтовані рішення. 5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. 6. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні; працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, стандартів академічної доброчесності та авторського права. 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; опановувати іноземну мову в обсязі, достатньому для повного розуміння іноземних наукових текстів з відповідної спеціальності та представлення і обговорення результатів наукової роботи. 8. Здатність розробляти проекти та управляти ними у національному та міжнародному контексті. 9. Здатність проводити усну та письмову презентацію результатів власного наукового дослідження; оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт».

Освітній заклад 2 : «Формування психолого - педагогічних компетентностей».

Освітній заклад 3 : «1. Вміння проводити науково-дослідну роботу; 2. Вміння систематизувати отриману інформацію; 3. Вміння навчати проводити науково-дослідну роботу; 4. Володіти навичками soft skills».

Освітній заклад 4 : «1. Здатність аналізувати, різноманітні тенденції, концепції та підходи в організації галузі медсестринства. 2. Здатність організовувати та виконувати грантові проекти, міжнародну академічну мобільність тощо. 3. Проводити аналіз та впроваджувати у практику новітні технології».

Освітній заклад 5 : «1. Володіння здобувачами ґрунтовними фаховими теоретичними та методологічними підходами наукової діяльності. 2. Критичний аналіз та оцінка комплексних ідей. 3. Управління науковими проектами».

Освітній заклад 6 : «Ґрунтовні знання педагогіки».

Освітній заклад 7 : *«Уміння застосовувати отримані знання у споріднених спеціальностях галузі 22 «Охорона здоров'я».*

З заклади медичної освіти не потребували додаткових знань, умінь та навичок, які повинна забезпечувати освітньо-наукова програма підготовки аспірантів зі спеціальності 223 Медсестринство у закладі вищої освіти.

При аналізі запропонованих додаткових знань, умінь та навичок, які повинна забезпечувати ОНП підготовки аспірантів зі спеціальності Медсестринство у закладі вищої освіти можна стверджувати що їх більшість включена в перелік програмних компетентностей аналізованої ОНП, зокрема, інтегральна компетентність - здатність розв'язувати комплексні проблеми професійної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження, здійснювати дослідницько-інноваційну, педагогічну діяльність в області медсестринства, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань/вмінь та їх практичне втілення; загальні компетентності - здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівня (ЗК 1); вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, стандартів академічної доброчесності та авторського права (ЗК 2), здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу даних (ЗК 3), здатність до пошуку, оброблення, синтезу та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 4), здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті (ЗК 5), вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї (ЗК 6), володіння сучасними методами наукового дослідження (ЗК 7), здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт (ЗК 8), вміння планувати та управляти часом (ЗК 9), а також спеціальні (фахові) компетентності - глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у медсестринстві (СК 1), здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати

наукові гіпотези у сфері медсестринства (СК 2), здатність розробляти та управляти науковими проектами у сфері медсестринства з дотриманням норм біоетики та академічної доброчесності (СК 3), здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медсестринства відповідно до цілей та завдань наукового проекту (СК 4), здатність застосовувати відповідні методи аналізу даних (якісні, кількісні та змішані) (СК 5), здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження (СК 6), здатність оцінювати перспективи та ризику впровадження отриманих результатів власних наукових досліджень, їх відповідність національним та міжнародним стандартам і практикам (СК 7), здатність захищати права інтелектуальної власності, впроваджувати нові наукові дані в освітній процес та практику охорони здоров'я (СК 8), оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів (СК 9), організувати та реалізувати педагогічну діяльність у закладах вищої та передвищої фахової медичної освіти, керувати науково-педагогічним (науковим) колективом (СК 10).

Варто звернути увагу на рекомендацію щодо формування психолого - педагогічних компетентностей, які є базовими компонентами педагогічної культури викладача [44]. За даними Полицяк Н., є три блоки психолого-педагогічної орієнтації, зокрема, *грамотність*, тобто загальнопрофесійні знання, *вміння*, тобто здатність викладача використовувати наявні знання у педагогічній діяльності та організації взаємодії; *професійно значимі особистісні якості*, наявність котрих безпосередньо пов'язана із самим процесом педагогічної діяльності [45]. Завдяки дисципліні «Теорія і практика педагогічної діяльності» ОНП забезпечується СК 10, в тому числі й формування психолого-педагогічних компетентностей. Проте, більшу увагу необхідно звернути на психологізацію професійної підготовки, яка полягає в об'єктивній необхідності суттєвого підвищення психологічної культури

майбутнього педагога в навчальній, виховній, методичній, науковій та науково-технічній діяльності [46].

Важливою є також пропозиція щодо уміння застосовувати отримані знання у споріднених спеціальностях галузі 22 «Охорона здоров'я», яка частково реалізується на даній ОНП через ЗК 5 та ПРН 12 (здатність працювати результативно у команді однодумців та в мультидисциплінарній команді, відігравати провідну роль в окремих випадках під час дебатів та дискусій у міжнародній та мультикультурній групі), проте потребує перегляду і вдосконалення.

3.2 Оцінка ефективності підготовки докторів філософії з медсестринства: результати анкетування стейкхолдерів

Для розуміння ролі стейкхолдерів у забезпеченні ефективності підготовки докторів філософії, наводимо визначення цього поняття. Стейкхолдери – це зацікавлені сторони, зацікавлені особи, заінтересовані сторони, причетні сторони - фізичні та юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на її діяльність [47]. Важливим також є визначення ключових зацікавлених сторін, насамперед тих, без продовження участі яких не зможе повноцінно відбуватися процес визначення пріоритетів освітнього процесу. У публікації Чепак В. П. представлена карта Stakeholder's Map, яка включає наступні етапи: 1. окреслення актуальних груп, організацій, інститутів стейкхолдерів (ідентифікація); 2. дослідження інтересів, поглядів і діяльності (аналіз); 3. візуальна ілюстрація стейкхолдерів і їх зв'язку з важливими питаннями та цілями організації (візуалізація); 4. вибір ключових стейкхолдерів, які найкраще відповідали б важливим питанням, визначеним на попередньому етапі (пріоритет) [48]. Доведено, що забезпечення якісної освіти має ґрунтуватися на побудові зв'язків між багатьма зацікавленими сторонами: тими, хто надає освітні послуги, тими хто їх споживає, тими хто фінансує, та тими, хто отримує користь від якісної освіти. Тому, в даному

дослідженні ми враховували думку як потенційних працедавців, так і здобувачів, що навчаються на цій програмі. Варто також відмітити, що у результаті дослідження ролі стейкхолдерів у системі забезпечення якості вищої освіти Шевченко і Хитько роблять наступний висновок : « в умовах інтенсивного розвитку і реформування системи освіти України, якість вищої освіти залежить від грамотно вибудованої взаємодії з зовнішніми і внутрішніми стейкхолдерами, оскільки зовнішнє середовище формує соціальне замовлення, а внутрішнє середовище є його ресурсним потенціалом. Розуміння і врахування очікувань, інтересів і потреб різних груп стейкхолдерів – це обов’язкова умова надання якісних освітніх послуг і підвищення якості вищої освіти взагалі» [49].

Доведено, що ефективність взаємодії закладу вищої освіти зі стейкхолдерами залежить від того, наскільки якісно було проведено аналіз їх інтересів та оцінку впливу на формування та розвиток освітнього простору [50]. Оцінку ефективності ОНП за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в ТНМУ, ми проводили за рядом показників розробленої анкети, які вказують, що 70 % респондентів мають зацікавленість в прийомі на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство, 90 % респондентів зазначили, що планують у подальшому залучати фахівців зі спеціальності Медсестринство, підготовлених у ТНМУ, до роботи у своєму закладі і всі 100 % закладів, які взяли участь в анкетуванні, рекомендували б іншим керівникам приймати на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство.

На думку стейкхолдерів найбільший вплив на ефективність професійної діяльності медичної сестри, доктора філософії має здатність працювати в колективі, команді (100 % респондентів). Високо оцінили стейкхолдери також стратегічне мислення, націленість на кінцевий результат та здатність ефективно представляти себе й результати своєї праці. Варто зазначити, що 20 % респондентів вважають середнім вплив

загальнотеоретичної підготовки на ефективність професійної діяльності медичної сестри, доктора філософії (рис. 3.4).

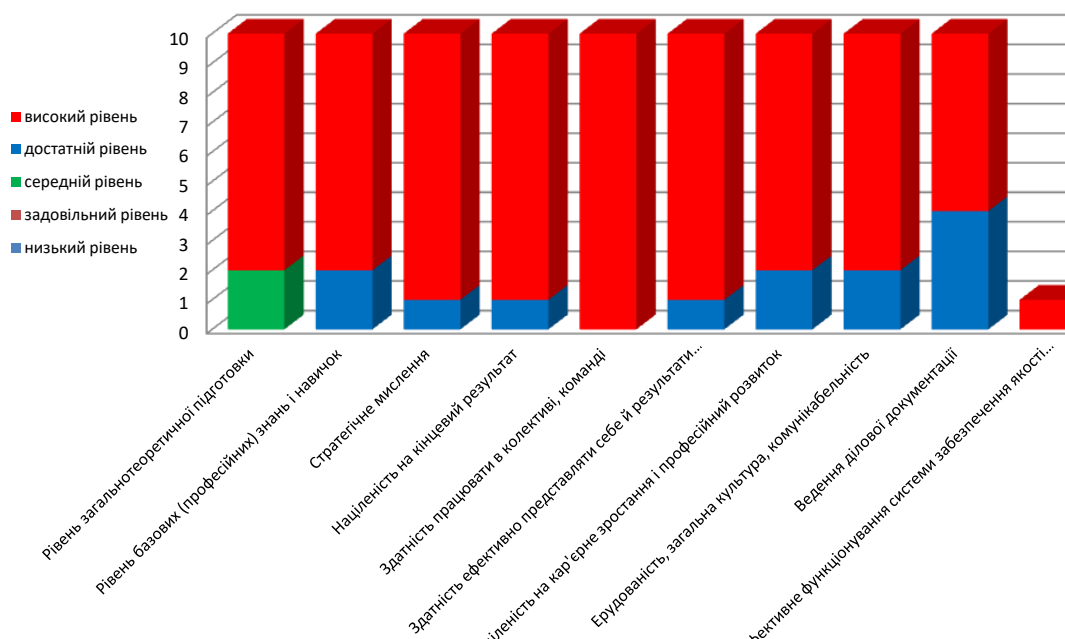

Рис. 3.4. Чинники, які мають найбільший вплив на ефективність професійної діяльності медичної сестри, доктора філософії

Під час аналізу потенційних працедавців на запитання «Які заходи для вирішення проблем дефіциту кваліфікованих кадрів важливо реалізувати?» найважливішими (високий пріоритет) зовнішні стейкхолдери вважають вдосконалення співпраці роботодавців і закладів вищої освіти як у працевлаштуванні випускників, так і в підготовці освітньо-наукових програм; підвищення якості підготовки за рахунок використання сучасного обладнання, техніки та технологій; залучення до роботи у ЗВО професіоналів з практики. Середній пріоритет респонденти віддали підвищенню вимог до вступників на ОНП за спеціальністю 223 Медсестринство та достатньо високий - підвищенню кваліфікації викладачів (рис. 3.5).

Пропозиції щодо покращення якості підготовки здобувачів включали: удосконалити викладацьку майстерність; наявність soft-skills; посилити практичну підготовку; формування професійно - педагогічної компетентності; лобіювати перед МОЗ та очільниками лікувальних установ важелів формування мотиваційної складової серед здобувачів; підвищити

рівень володіння іноземною мовою; покращити володіння універсальними дослідницькими навичками; проводити on-line навчальні тренінги, майстер класи за участю викладачів ТНМУ; запрошувати на них викладачів та здобувачів освіти медичних коледжів; оригінальність результатів дослідження повинні бути придатними для використання в практичній роботі та поширенні в межах наукової спільноти; створення та забезпечення цілеспрямованих дослідницьких стратегій; структурувати програми, які будуть містити стратегії, що відповідають конкретному профілю дослідника.

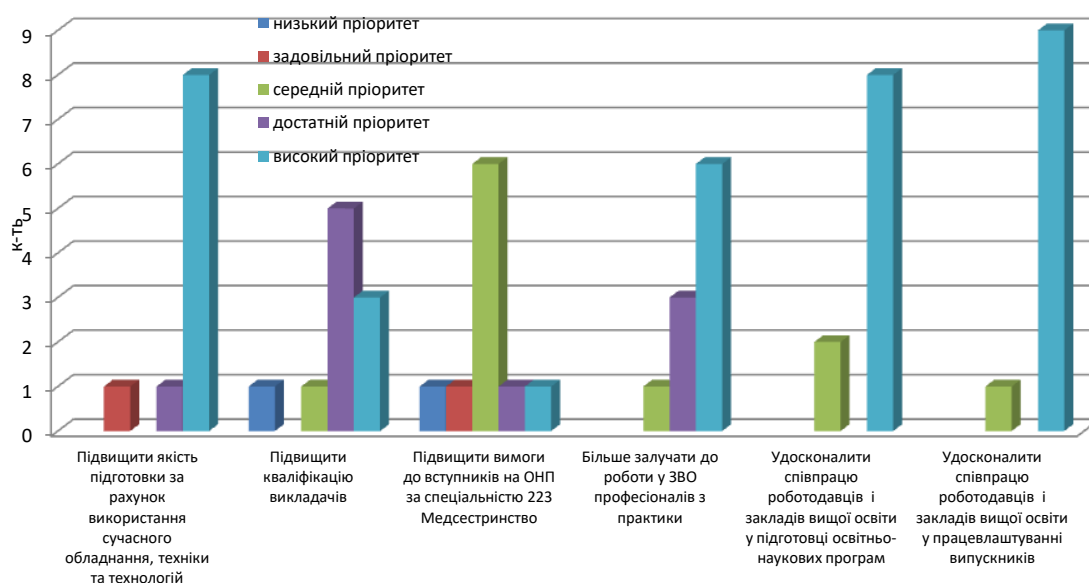

Рис. 3.5. Заходи для вирішення проблем дефіциту кваліфікованих кадрів

Аналіз анкетних даних здобувачів статистично не підтверджує ефективність підготовки кадрів через малу кількість респондентів, що навчаються на даній освітній програмі, проте вказує на загальні тенденції підготовки фахівців за даною спеціальністю. Так, всі здобувачі знають про цілі та програмні результати навчання, особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії шляхом вибору дисциплін, близьких до тематики наукового дослідження. Активність здобувачів щодо підвищення якості освітнього процесу та ефективності підготовки докторів філософії також підтверджується їх участю в розробці даної освітньо-наукової програми (ОНП), а також внесенням рекомендацій щодо її покращення. Так,

на громадське обговорення у 2021 р. було винесено проект ОНП з врахуванням всіх пропозицій аспірантів як основних стейкхолдерів, зокрема, було доповнено перелік освітніх компонент дисципліною «Якісні методи наукового дослідження» та розширено загальні компетентності, додано вибіркові компоненти та програмні результати навчання, переформатовано вивчення педагогіки шляхом включення в компоненту «Педагогічна практика» теоретичної і практичної підготовки, а також змінено форму підсумкового контролю з іспиту на залік. Аспіранти відмічають сильні сторони освітньої програми, зокрема, високий рівень викладання предметів та висока діджиталізація освітнього процесу, усіх його складових, при відсутності, на думку респондентів, слабких сторін.

Отримані результати співпадають з очікуваннями інших дослідників щодо необхідності надавати якісну освіту медсестрам – здобувачам ступеня доктор філософії [51-54], проте, на даний час, викладачі, задіяні на цих програмах не мають відповідної підготовки [55]. Медсестринська освіта в Україні зіштовхнулася з тим, що медичних сестер готують лікарі чи педагоги, вся навчально-методична література не має висвітленого підходу до освіти медсестер з точки зору медсестри, що зумовлює катастрофічну необхідність підготовки лідерів у напрямках науки, освіти та практичної діяльності, здатних виховати наступне покоління медсестер. Перевагою наших ОНП є наявність освітньої складової, яка забезпечує повноцінну підготовку до викладацької діяльності, здатність організувати навчання учасників освітнього процесу у закладах вищої та передвищої фахової медичної освіти при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток, оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення, спілкуватися і працювати у професійному середовищі у національному та міжнародному контексті за допомогою дисциплін «Теорія і практика педагогічної діяльності», «Академічна доброчесність дослідника», «Іноземна мова наукового спілкування», «Наукові перспективи в медсестринстві», «Педагогіка та

психологія вищої школи з основами риторики», «Мова наукового спілкування. Академічне письмо», «Конфліктологія», «Написання публікацій та наукових проектів», загальним обсягом 22 кредити ЄКТС. Згідно Положення про педагогічну практику аспірантів ТНМУ, аспіранти засвоюють освітню компоненту «Теорія і практика педагогічної діяльності», яка складається з дисципліни-пререквізиту «Теорія вищої медсестринської освіти» (3 кредити ЄКТС) та «Педагогічної практики» (3 кредити ЄКТС), де здобувач інтегрується у викладацьке середовище і практично закріплює теоретичні знання. В США ступінь доктора філософії з медсестринства, як правило, орієнтований на дослідження, без формальних організованих педагогічних курсів або педагогічного досвіду для докторантів. Існує нездатність як між дисциплінами, так і всередині них досягти консенсусу щодо того, що таке наука, і стандарти досконалості у викладанні та науковому викладанні, які значно відрізняються [55, 56].

3.3. Розробка пропозицій щодо вдосконалення освітніх програм за участю стейкхолдерів.

Враховуючи основну мету ОНП, яка полягає у підготовці висококваліфікованих, конкурентоспроможних, інтегрованих у світовий науково-освітній простір фахівців в галузі охорони здоров'я, здатних генерувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та проводити оригінальні самостійні наукові дослідження, здатних до глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних знань в медсестринстві, забезпечувати трансфер сучасного знання, надавати наукоємну медсестринську допомогу, здійснювати науково-педагогічну діяльність, освітня програма повинна постійно оновлюватися відносно нових вимог і нових тенденцій галузі охорони здоров'я. Важливим для вдосконалення ОНП є також результати анкетування зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів. Варто також врахувати унікальність даної ОНП, яка є однією з двох в Україні, яка дозволяє медсестрам отримати науковий ступінь

доктора філософії і яка відповідає головним цілям інноваційного розвитку України з врахуванням загальнонаціонального контексту. Аналіз доступних в науковій літературі ОНП Європи та США показав, що ОНП за спеціальністю 223 Медсестринство увібрала в себе кращі практики PhD програм (The Johns Hopkins School of Nursing, Emory University's Nell Hodgson Woodruff School of Nursing, Pace University College of Health Professions, Hahn School of Nursing and Health Science University of San Diego, the University of North Carolina at Chapel Hill, MacEwan University) у поєднанні з отриманим досвідом в рамках співпраці між ТНМУ та ЗВО країн-партнерів (Університет імені Гранта МакЮена, Саскачеванська Політехніка, Реджайнський Університет, Колегіум Мазовія Вища Інноваційна Школа в Шедльцах). Отримані дані дозволяють припустити ймовірність визнання отриманих дипломів доктора філософії у світовому науковому просторі, що підвищить мотивацію медичних сестер до ступеневої освіти.

До викладання залучені високодосвідчені фахівці, які поєднують практику з науковими дослідженнями. Для проведення наукової роботи функціонують науково-дослідні лабораторії, які оснащені сучасним обладнанням. Аспіранти можуть використовувати обладнання як кафедр університету, так і згідно договорів про співпрацю між ТНМУ та клінічними базами чи іншими ЗВО. Це розширює спектр можливих досліджень здобувачами при виконання наукового дослідження.

Серед рекомендацій, які надали зовнішні стейкхолдери, гарантом були враховані практично всі, зокрема, з метою забезпечення здатності розв'язувати комплексні проблеми у сфері медсестринства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору, у проект оновленої ОНП було запропоновано ввести дисципліну «Науковий та професійний світогляд медичної сестри»; здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, аналізувати, різноманітні тенденції, концепції та підходи в організації галузі медсестринства запропоновано ввести основну компоненту «Інформаційно-комунікаційна грамотність та

цифрова наука»; здатності спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово запропоновано ввести основну компоненту «Культура академічної української мови». З метою формування психолого - педагогічних компетентностей викладачу «Теорії і практики педагогічної діяльності» було рекомендовано ввести цю навичку в перелік знань та вмінь здобувача і забезпечити викладачу її опанування.

Щодо рекомендації освітнього закладу про вміння застосовувати отримані знання у споріднених спеціальностях галузі 22 «Охорона здоров'я» вважаємо, що на даний момент випускники можуть застосовувати отримані знання в межах спеціальності 223 Медсестринство.

Представлена документація на сторінці відділу ВЗЯВО ТНМУ засвідчує, що у грудні 2020 р. було проведене спільне засідання запрошених членів фокус-групи, серед яких були аспіранти, які запропонували ряд пропозицій щодо покращення ОНП. На громадське обговорення у травні 2021 р. було винесено проект ОНП з врахуванням всіх пропозицій аспірантів як основних стейкхолдерів ОНП, зокрема, було доповнено перелік ОК дисципліною «Якісні методи наукового дослідження» та розширено загальні компетентності ЗК7, додано ВК10 та ПРН10, переформатовано вивчення педагогіки шляхом включення в компоненту «Педагогічна практика» теоретичної і практичної підготовки, а також змінено форму підсумкового контролю з іспиту на залік. Під час обговорення у 2021 здобувачами на електронну скриньку ВЗЯВО були відправлені позитивні відгуки на ОНП. Анкетування здобувачів в грудні 2021 р. показало, що всі здобувачі володіють інформацією щодо ПРН за даною ОНП, та змін у перелік ВК та ПРН не вносили.

Академічна спільнота також залучена до моніторингу цілей та ПРН ОНП також через громадське обговорення ОНП, а також за результатами обговорення ОНП на засіданні кафедри клінічної імунології та алергології та загального догляду за хворими, зокрема, було запропоновано розширити ПРН12, яка реалізується ВК11, шляхом залучення міжкафедрального

навчально-тренінгового центру (TESIMED) для набуття ЗКЗ-7, СК1, ПРН 1,12,16,19, що було реалізовано. Також було запропоновано включити ПРН 6 у зв'язку з прогресивним розвитком медсестринської науки, що враховано і забезпечується ОК 3,4,6,7,9. З метою забезпечення компетентностей та ПРН, що реалізуються ОК6 у відповідності з світовими стандартами.

Даний аналіз щодо вдосконалення ОНП зі спеціальності 223 Медсестринство на основі рекомендацій внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів підтверджує їх важливу роль у вдосконаленні ОНП, освітнього процесу та підвищення рівня здобувачів, що навчаються на даній освітній програмі.

РОЗДІЛ 4

ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Професійна медсестринська освіта в Україні, як і в багатьох країнах світу, недостатньо розвинена у підготовці працівників охорони здоров'я для ефективного виконання поточних та майбутніх очікувань системи охорони здоров'я [1]. Фонд Carnegie для просування національного навчання викладання щодо трансформації освіти [2], визначив, що медсестри повинні мати здібності та навички, які забезпечують здатність генерувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та проводити оригінальні самостійні наукові дослідження в медсестринстві, спроможні забезпечувати трансфер сучасного знання, здійснювати науково-педагогічну діяльність. Викладачі медсестринської освіти вимагають як поглиблених, дисципліно-специфічних, так і педагогічних знань, щоб ефективно відповідати очікуваним складностям професійної медичної практики [3]. У США довгий час метою докторських програм з медсестринства була підготовка вчених медсестер [4], у результаті чого освітня складова стала вторинною.

На даний час в Україні є лише 2 заклади вищої освіти (ЗВО) (Буковинський державний медичний університет та Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України), де розроблено і впроваджено освітньо-наукові програми (ОНП) щодо підготовки докторів філософії з медсестринства. Зараз, на цих програмах навчаються 7 осіб та 1 одна особа здобула науковий ступінь доктора філософії з медсестринства. В той же час, в Україні є понад 60 закладів передфахової та вищої освіти, які готують медсестер та потребують висококваліфікованих фахівців. Вищесказане засвідчує практично повну відсутність докторів філософії за спеціальністю Медсестринство в Україні. Це зумовлює катастрофічну необхідність підготовки лідерів у сфері медсестринства у напрямках науки, освіти та практичної діяльності, здатних виховати наступне покоління медсестер.

Дослідження показують, що у формуванні освітнього простору прямо чи опосередковано беруть участь стейкхолдери, які у сукупності забезпечують стійкий розвиток закладу вищої освіти [5-7]. На думку цих дослідників, в умовах динамічного розвитку освітнього середовища, значної конкуренції за студентів, а також науково-педагогічних працівників, виникає необхідність освітнього закладу активно співпрацювати з різними групами стейкхолдерів для досягнення максимальної ефективності підготовки докторів філософії. При цьому інтереси різних груп стейкхолдерів стають пріоритетними та обґрунтовують загальні тенденції розвитку освіти в Україні.

Наведений вище огляд фахової літератури засвідчує значну роль освітньо-наукової програми за спеціальністю Медсестринство у становленні наукової зрілості даного напрямку в галузі охорони здоров'я. При прийнятті рішення про початок докторської програми необхідно враховувати особливості галузі, яка має сильну практичну спрямованість. Добре продумана оцінка потреб в даному напрямку вважається важливою при формулюванні мети і завдань наукового дослідження. Розуміння думки всіх зацікавлених сторін є важливим елементом цієї оцінки і має включати оцінку потреб ринку, розробку детальних пропозицій та перетворення пропозицій у програми досліджень.

Дані щодо питань про позитивні сторони і перешкоди навчання в аспірантурі дозволили отримати цінне уявлення про необхідність впровадження PhD програм з медсестринства для розвитку медсестринської науки.

Аналіз результатів анкетування показав, що більшість респондентів вважають важливим рівень теоретичної підготовки здобувачів з рівня вищої освіти. Зазначимо, що в освітньо-науковій програмі (ОНП) за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в ТНМУ цикл обов'язкових дисциплін загальної підготовки складає 18 кредитів та забезпечує оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на

формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору (6 кредитів), набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, методів статистичного аналізу управління науковими проектами та/або складання пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності (6 кредитів) та здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (6 кредитів).

Аналіз результатів анкетування показав, що більшість респондентів вважають дуже важливим актуальність практичних навичок, достатність їх для практичного застосування та вміння їх застосовувати в нестандартних ситуаціях. Згідно ОНП за спеціальністю 223 «Медсестринство» в нашому університеті цикл обов'язкових дисциплін професійної підготовки передбачає здобуття глибинних знань із спеціальності, за якою аспірант проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку, кількісних та якісних методів дослідження, організації та проведенні навчальних занять та складає 19 кредитів.

Оцінку якості та ефективності ОНП за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в ТНМУ, ми проводили за рядом показників, які вказують, що 70 % респондентів мають зацікавленість в прийомі на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство, 90 % респондентів зазначили, що планують у подальшому залучати фахівців зі спеціальності Медсестринство, підготовлених у ТНМУ до роботи у своєму

закладі і всі 100 % закладів, які взяли участь в анкетуванні, рекомендували б іншим керівникам приймати на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство.

На запитання щодо додаткових знань, умінь та навичок, які повинна забезпечувати освітньо-наукова програма підготовки аспірантів зі спеціальності Медсестринство у закладі вищої освіти респонденти надали свої відповіді, серед яких: 1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері медсестринства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору. 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; володіння сучасними методами наукового дослідження. 4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї, приймати обґрунтовані рішення. 5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. 6. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні; працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, стандартів академічної доброчесності та авторського права. 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; опановувати іноземну мову в обсязі, достатньому для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності та представлення і обговорення результатів наукової роботи. 8. Здатність розробляти проекти та управляти ними у національному та міжнародному контексті. 9. Здатність проводити усну та письмову презентацію результатів власного наукового дослідження; оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт. 10. Формування психолого - педагогічних компетентностей. 11. Уміння застосовувати отримані знання у споріднених спеціальностях галузі 22 «Охорона здоров'я».

З заклади медичної освіти не потребували додаткових знань, умінь та навичок, які повинна забезпечувати освітньо-наукова програма підготовки аспірантів зі спеціальності 223 Медсестринство у закладі вищої освіти.

При аналізі запропонованих додаткових знань, умінь та навичок, які повинна забезпечувати ОНП підготовки аспірантів зі спеціальності Медсестринство у закладі вищої освіти можна стверджувати що їх більшість включена в перелік програмних компетентностей аналізованої ОНП, зокрема, інтегральна компетентність - здатність розв'язувати комплексні проблеми професійної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження, здійснювати дослідницько-інноваційну, педагогічну діяльність в області медсестринства, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань/вмінь та їх практичне втілення; загальні компетентності - здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівня (ЗК 1); вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, стандартів академічної доброчесності та авторського права (ЗК 2), здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу даних (ЗК 3), здатність до пошуку, оброблення, синтезу та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 4), здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті (ЗК 5), вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї (ЗК 6), володіння сучасними методами наукового дослідження (ЗК 7), здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт (ЗК 8), вміння планувати та управляти часом (ЗК 9), а також спеціальні (фахові) компетентності - глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у медсестринстві (СК 1), здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези у сфері медсестринства (СК 2), здатність розробляти та управляти науковими проектами у сфері медсестринства з дотриманням норм біоетики та академічної доброчесності (СК 3), здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медсестринства відповідно до цілей та завдань наукового проекту (СК 4),

здатність застосовувати відповідні методи аналізу даних (якісні, кількісні та змішані) (СК 5), здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження (СК 6), здатність оцінювати перспективи та ризику впровадження отриманих результатів власних наукових досліджень, їх відповідність національним та міжнародним стандартам і практикам (СК 7), здатність захищати права інтелектуальної власності, впроваджувати нові наукові дані в освітній процес та практику охорони здоров'я (СК 8), оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів (СК 9), організувати та реалізувати педагогічну діяльність у закладах вищої та передвищої фахової медичної освіти, керувати науково-педагогічним (науковим) колективом (СК 10).

Варто звернути увагу на рекомендацію щодо формування психолого-педагогічних компетентностей, які є базовими компонентами педагогічної культури викладача [44]. За даними Полицяк Н., є три блоки психолого-педагогічної орієнтації, зокрема, *грамотність*, тобто загальнопрофесійні знання, *вміння*, тобто здатність викладача використовувати наявні знання у педагогічній діяльності та організації взаємодії; *професійно значимі особистісні якості*, наявність котрих безпосередньо пов'язана із самим процесом педагогічної діяльності [45]. Завдяки дисципліні «Теорія і практика педагогічної діяльності» ОНП забезпечується СК 10, в тому числі й формування психолого-педагогічних компетентностей. Проте, більшу увагу необхідно звернути на психологізацію професійної підготовки, яка полягає в об'єктивній необхідності суттєвого підвищення психологічної культури майбутнього педагога в навчальній, виховній, методичній, науковій та науково-технічній діяльності [46].

Важливою є також пропозиція щодо уміння застосовувати отримані знання у споріднених спеціальностях галузі 22 «Охорона здоров'я», яка частково реалізується на даній ОНП через ЗК 5 та ПРН 12 (здатність працювати результативно у команді однодумців та в мультидисциплінарній

команді, відігравати провідну роль в окремих випадках під час дебатів та дискусій у міжнародній та мультикультурній групі), проте потребує перегляду і вдосконалення.

Для розуміння ролі стейкхолдерів у забезпеченні ефективності підготовки докторів філософії, наводимо визначення цього поняття. Стейкхолдери – це зацікавлені сторони, зацікавлені особи, заінтересовані сторони, причетні сторони - фізичні та юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на її діяльність [47]. Важливим також є визначення ключових зацікавлених сторін, насамперед тих, без продовження участі яких не зможе повноцінно відбуватися процес визначення пріоритетів освітнього процесу. У публікації Чепак В. П. представлена карта Stakeholder's Map, яка включає наступні етапи: 1. окреслення актуальних груп, організацій, інститутів стейкхолдерів (ідентифікація); 2. дослідження інтересів, поглядів і діяльності (аналіз); 3. візуальна ілюстрація стейкхолдерів і їх зв'язку з важливими питаннями та цілями організації (візуалізація); 4. вибір ключових стейкхолдерів, які найкраще відповідали б важливим питанням, визначеним на попередньому етапі (пріоритет) [48]. Доведено, що забезпечення якісної освіти має ґрунтуватися на побудові зв'язків між багатьма зацікавленими сторонами: тими, хто надає освітні послуги, тими хто їх споживає, тими хто фінансує, та тими, хто отримує користь від якісної освіти. Тому, в даному дослідженні ми враховували думку як потенційних працедавців, так і здобувачів, що навчаються на цій програмі. Варто також відмітити, що у результаті дослідження ролі стейкхолдерів у системі забезпечення якості вищої освіти Шевченко і Хитько роблять наступний висновок : « в умовах інтенсивного розвитку і реформування системи освіти України, якість вищої освіти залежить від грамотно вибудованої взаємодії з зовнішніми і внутрішніми стейкхолдерами, оскільки зовнішнє середовище формує соціальне замовлення, а внутрішнє середовище є його ресурсним потенціалом. Розуміння і врахування очікувань, інтересів і потреб різних

груп стейкхолдерів – це обов’язкова умова надання якісних освітніх послуг і підвищення якості вищої освіти взагалі» [49].

Доведено, що ефективність взаємодії закладу вищої освіти зі стейкхолдерами залежить від того, наскільки якісно було проведено аналіз їх інтересів та оцінку впливу на формування та розвиток освітнього простору [50]. Оцінку ефективності ОНП за спеціальністю 223 «Медсестринство», яка реалізується в ТНМУ, ми проводили за рядом показників розробленої анкети, які вказують, що 70 % респондентів мають зацікавленість в прийомі на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство, 90 % респондентів зазначили, що планують у подальшому залучати фахівців зі спеціальності Медсестринство, підготовлених у ТНМУ, до роботи у своєму закладі і всі 100 % закладів, які взяли участь в анкетуванні, рекомендували б іншим керівникам приймати на роботу випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство.

На думку стейкхолдерів найбільший вплив на ефективність професійної діяльності медичної сестри, доктора філософії має здатність працювати в колективі, команді (100 % респондентів). Високо оцінили стейкхолдери також стратегічне мислення, націленість на кінцевий результат та здатність ефективно представляти себе й результати своєї праці. Варто зазначити, що 20 % респондентів вважають середнім вплив загальнотеоретичної підготовки на ефективність професійної діяльності медичної сестри, доктора філософії.

Під час аналізу потенційних працедавців на запитання «Які заходи для вирішення проблем дефіциту кваліфікованих кадрів важливо реалізувати?» найважливішими (високий пріоритет) зовнішні стейкхолдери вважають вдосконалення співпраці роботодавців і закладів вищої освіти як у працевлаштуванні випускників, так і в підготовці освітньо-наукових програм; підвищення якості підготовки за рахунок використання сучасного обладнання, техніки та технологій; залучення до роботи у ЗВО професіоналів з практики. Середній пріоритет респонденти віддали підвищенню вимог до

вступників на ОНП за спеціальністю 223 Медсестринство та достатньо високий - підвищенню кваліфікації викладачів.

Пропозиції щодо покращення якості підготовки здобувачів включали: удосконалити викладацьку майстерність; наявність soft-skills; посилити практичну підготовку; формування професійно - педагогічної компетентності; лобіювати перед МОЗ та очільниками лікувальних установ важелів формування мотиваційної складової серед здобувачів; підвищити рівень володіння іноземною мовою; покращити володіння універсальними дослідницькими навичками; проводити on-line навчальні тренінги, майстер класи за участю викладачів ТНМУ; запрошувати на них викладачів та здобувачів освіти медичних коледжів; оригінальність результатів дослідження повинні бути придатними для використання в практичній роботі та поширенні в межах наукової спільноти; створення та забезпечення цілеспрямованих дослідницьких стратегій; структурувати програми, які будуть містити стратегії, що відповідають конкретному профілю дослідника.

Аналіз анкетних даних здобувачів статистично не підтверджує ефективність підготовки кадрів через малу кількість респондентів, що навчаються на даній освітній програмі, проте вказує на загальні тенденції підготовки фахівців за даною спеціальністю. Так, всі здобувачі знають про цілі та програмні результати навчання, особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії шляхом вибору дисциплін, близьких до тематики наукового дослідження. Активність здобувачів щодо підвищення якості освітнього процесу та ефективності підготовки докторів філософії також підтверджується їх участю в розробці даної освітньо-наукової програми (ОНП), а також внесенням рекомендацій щодо її покращення. Так, на громадське обговорення у 2021 р. було винесено проект ОНП з врахуванням всіх пропозицій аспірантів як основних стейкхолдерів, зокрема, було доповнено перелік освітніх компонент дисципліною «Якісні методи наукового дослідження» та розширено загальні компетентності, додано вибіркові компоненти та програмні результати навчання, переформатовано

вивчення педагогіки шляхом включення в компоненту «Педагогічна практика» теоретичної і практичної підготовки, а також змінено форму підсумкового контролю з іспиту на залік. Аспіранти відмічають сильні сторони освітньої програми, зокрема, високий рівень викладання предметів та висока діджиталізація освітнього процесу, усіх його складових, при відсутності, на думку респондентів, слабких сторін.

Отримані результати співпадають з очікуваннями інших дослідників щодо необхідності надавати якісну освіту медсестрам – здобувачам ступеня доктор філософії [51-54], проте, на даний час, викладачі, задіяні на цих програмах не мають відповідної підготовки [55]. Медсестринська освіта в Україні зіштовхнулася з тим, що медичних сестер готують лікарі чи педагоги, вся навчально-методична література не має висвітленого підходу до освіти медсестер з точки зору медсестри, що зумовлює катастрофічну необхідність підготовки лідерів у напрямках науки, освіти та практичної діяльності, здатних виховати наступне покоління медсестер. Перевагою наших ОНП є наявність освітньої складової, яка забезпечує повноцінну підготовку до викладацької діяльності, здатність організовувати навчання учасників освітнього процесу у закладах вищої та передвищої фахової медичної освіти при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток, оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення, спілкуватися і працювати у професійному середовищі у національному та міжнародному контексті за допомогою дисциплін «Теорія і практика педагогічної діяльності», «Академічна доброчесність дослідника», «Іноземна мова наукового спілкування», «Наукові перспективи в медсестринстві», «Педагогіка та психологія вищої школи з основами риторики», «Мова наукового спілкування. Академічне письмо», «Конфліктологія», «Написання публікацій та наукових проектів», загальним обсягом 22 кредити ЄКТС. Згідно Положення про педагогічну практику аспірантів ТНМУ, аспіранти засвоюють освітню компоненту «Теорія і практика педагогічної діяльності»,

яка складається з дисципліни-пререквізиту «Теорія вищої медсестринської освіти» (3 кредити ЄКТС) та «Педагогічної практики» (3 кредити ЄКТС), де здобувач інтегрується у викладацьке середовище і практично закріплює теоретичні знання. В США ступінь доктора філософії з медсестринства, як правило, орієнтований на дослідження, без формальних організованих педагогічних курсів або педагогічного досвіду для докторантів. Існує нездатність як між дисциплінами, так і всередині них досягти консенсусу щодо того, що таке наука, і стандарти досконалості у викладанні та науковому викладанні, які значно відрізняються [55, 56].

Враховуючи основну мету ОНП, яка полягає у підготовці висококваліфікованих, конкурентоспроможних, інтегрованих у світовий науково-освітній простір фахівців в галузі охорони здоров'я, здатних генерувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та проводити оригінальні самостійні наукові дослідження, здатних до глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних знань в медсестринстві, забезпечувати трансфер сучасного знання, надавати наукоємну медсестринську допомогу, здійснювати науково-педагогічну діяльність, освітня програма повинна постійно оновлюватися відносно нових вимог і нових тенденцій галузі охорони здоров'я. Важливим для вдосконалення ОНП є також результати анкетування зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів. Варто також врахувати унікальність даної ОНП, яка є однією з двох в Україні, яка дозволяє медсестрам отримати науковий ступінь доктора філософії і яка відповідає головним цілям інноваційного розвитку України з врахуванням загальнонаціонального контексту. Аналіз доступних в науковій літературі ОНП Європи та США показав, що ОНП за спеціальністю 223 Медсестринство увібрала в себе кращі практики PhD програм (The Johns Hopkins School of Nursing, Emory University's Nell Hodgson Woodruff School of Nursing, Pace University College of Health Professions, Hahn School of Nursing and Health Science University of San Diego, the University of North Carolina at Chapel Hill, MacEwan University) у поєднанні з отриманим досвідом в рамках

співпраці між ТНМУ та ЗВО країн-партнерів (Університет імені Гранта МакЮена, Саскачеванська Політехніка, Реджайнський Університет, Колегіум Мазовія Вища Інноваційна Школа в Шедльцах). Отримані дані дозволяють припустити ймовірність визнання отриманих дипломів доктора філософії у світовому науковому просторі, що підвищить мотивацію медичних сестер до ступеневої освіти.

До викладання залучені високодосвідчені фахівці, які поєднують практику з науковими дослідженнями. Для проведення наукової роботи функціонують науково-дослідні лабораторії, які оснащені сучасним обладнанням. Аспіранти можуть використовувати обладнання як кафедр університету, так і згідно договорів про співпрацю між ТНМУ та клінічними базами чи іншими ЗВО. Це розширює спектр можливих досліджень здобувачами при виконанні наукового дослідження.

Серед рекомендацій, які надали зовнішні стейкхолдери, гарантом були враховані практично всі, зокрема, з метою забезпечення здатності розв'язувати комплексні проблеми у сфері медсестринства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору, у проект оновленої ОНП було запропоновано ввести дисципліну «Науковий та професійний світогляд медичної сестри»; здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, аналізувати, різноманітні тенденції, концепції та підходи в організації галузі медсестринства запропоновано ввести основну компоненту «Інформаційно-комунікаційна грамотність та цифрова наука»; здатності спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово запропоновано ввести основну компоненту «Культура академічної української мови». З метою формування психолого - педагогічних компетентностей викладачу «Теорії і практики педагогічної діяльності» було рекомендовано ввести цю навичку в перелік знань та вмінь здобувача і забезпечити викладачу її опанування.

Щодо рекомендації освітнього закладу про вміння застосовувати отримані знання у споріднених спеціальностях галузі 22 «Охорона здоров'я»

вважаємо, що на даний момент випускники можуть застосовувати отримані знання в межах спеціальності 223 Медсестринство.

Представлена документація на сторінці відділу ВЗЯВО ТНМУ засвідчує, що у грудні 2020 р. було проведене спільне засідання запрошених членів фокус-групи, серед яких були аспіранти, які запропонували ряд пропозицій щодо покращення ОНП. На громадське обговорення у травні 2021 р. було винесено проект ОНП з врахуванням всіх пропозицій аспірантів як основних стейкхолдерів ОНП, зокрема, було доповнено перелік ОК дисципліною «Якісні методи наукового дослідження» та розширено загальні компетентності ЗК7, додано ВК10 та ПРН10, переформатовано вивчення педагогіки шляхом включення в компоненту «Педагогічна практика» теоретичної і практичної підготовки, а також змінено форму підсумкового контролю з іспиту на залік. Під час обговорення у 2021 здобувачами на електронну скриньку ВЗЯВО були відправлені позитивні відгуки на ОНП. Анкетування здобувачів в грудні 2021 р. показало, що всі здобувачі володіють інформацією щодо ПРН за даною ОНП, та змін у перелік ВК та ПРН не вносили.

Академічна спільнота також залучена до моніторингу цілей та ПРН ОНП також через громадське обговорення ОНП, а також за результатами обговорення ОНП на засіданні кафедри клінічної імунології та алергології та загального догляду за хворими, зокрема, було запропоновано розширити ПРН12, яка реалізується ВК11, шляхом залучення міжкафедрального навчально-тренінгового центру (TESIMED) для набуття ЗК3-7, СК1, ПРН 1,12,16,19, що було реалізовано. Також було запропоновано включити ПРН 6 у зв'язку з прогресивним розвитком медсестринської науки, що враховано і забезпечується ОК 3,4,6,7,9. З метою забезпечення компетентностей та ПРН, що реалізуються ОК6 у відповідності з світовими стандартами.

Даний аналіз щодо вдосконалення ОНП зі спеціальності 223 Медсестринство на основі рекомендацій внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів підтверджує їх важливу роль у вдосконаленні ОНП, освітнього

процесу та підвищення рівня здобувачів, що навчаються на даній освітній програмі.

ВИСНОВКИ

1. Основні вимоги до докторів філософії з медсестринства з боку зовнішніх стейкхолдерів наступні: дуже високий рівень теоретичної та практичної підготовки з формуванням значної кількості необхідних компетентностей, які забезпечуються освітньо-науковою програмою за спеціальністю 223 «Медсестринство», що реалізується в Тернопільському національному медичному університеті.

2. Серед пропозицій щодо покращення якості підготовки здобувачів переважають удосконалення викладацької майстерності та підвищення практичної підготовки, покращення володіння універсальними дослідницькими навичками, створення та забезпечення цілеспрямованих дослідницьких стратегій.

3. Якість підготовки фахівців на 3 рівні вищої освіти з медсестринства підтверджується високою зацікавленістю зовнішніх стейкхолдерів в прийомі на роботу (70 %) та готовністю рекомендувати іншим керівникам приймати на роботу (100 %) випускників ТНМУ зі спеціальності Медсестринство.

4. Активність здобувачів щодо підвищення якості освітнього процесу та ефективності підготовки докторів філософії підтверджується їх участю в розробці даної освітньо-наукової програми, а також внесенням рекомендацій щодо її покращення.

5. Результати анкетування стейкхолдерів є підґрунтям вдосконалення освітньо-наукової програми, що підтверджує важливу роль стейкхолдерів в оптимізації освітнього процесу та підвищення рівня здобувачів, що навчаються на даній освітній програмі.

1. Lancet Commissions. Health Professions for a New Century: Transforming Education to Strengthen Health Systems in an Interdependent World (Global Independent Commission Report). Boston: Elsevier; 2010. [www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(10\)61854-5/](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(10)61854-5/).

2. Brightman H. J. The need for teaching doctoral students how to teach / H. J. Brightman // Int. J. Doctoral. Stud. – 2009. - № 4. – P. 1–11.

3. Educating nurses. In: A call for radical transformation / P. Benner, M. Sutphen, V. Leonard, L. Day // San Francisco: Jossey-Bass; 2010.

4. Bullin C. To what extent has doctoral (PhD) education supported academic nurse educators in their teaching roles: an integrative review / C. Bullin // BMC Nurs. – 2018. - № 17. – P. 6. <https://doi.org/10.1186/s12912-018-0273-3>

5. Сментина Н. В. Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: концептуальний аналіз / Н. В. Сментина, Р. В. Хусаїнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 9 (2). – С. 20-25.

6. Тимошенко І. В. Суб'єкти, агенти, актори і стейкхолдери в економічних дослідженнях освіти / І. В. Тимошенко, О. М. Нащекіна // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Х., 2012. – Т. 18, кн. 1 : Освіта: традиції та інновації в умовах соціальних змін. – С. 167-176.

7. Шаров А. І. Побудова інструментарію дослідження життєспроможності освітнього проекту та його можливого мультиплікативного ефекту / А. І. Шаров // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2012. – №2(42). – С. 1-9.

8. Murphy M.P. Collaboration among DNP-and PhD prepared nurses: Opportunity to drive positive change / Murphy M.P., Staffileno B.A., Carlson E. // J Prof Nurs. – 2015. – Vol. 31 (5). – P. 388–94.

9. Issues and challenges in international doctoral education in nursing / S. Ketefian, P. Davidson, J. Daly [et al.] // Nurs Health Sciences. - 2005. - № 7(3). - P.150-156.

10. Lee C. J. The Experience of Nurse Faculty Members Enrolled in Doctoral Study / C. J. Lee // International Journal of Doctoral Studies. - 2009. - № 9. - P. 59-75.

11. Марущак М. І. Особливості підготовки здобувачів третього освітнього-наукового рівня за спеціальністю 223 «Медсестринство» / М.І. Марущак, Л.П. Мазур, І.Я. Криницька, І.М. Кліщ //Вісник медичних і біологічних досліджень.-2021.-№3(9)-С.54-57.

12. Zerwekh J. Nursing today: Transition and trends / J. Zerwekh, A.Z. Garneau // Elsevier Health Sciences, 2014.

13. Марущак М. І. Питання підготовки докторів філософії за спеціальністю 223 «Медсестринство» / М.І. Марущак, І.М. Кліщ //Вісник медичних і біологічних досліджень. – 2021. – №4 (10). – С. 54-57.

14. Kim, M.J. Park, C.G. McKenna, H.P. Ketefian, S. Park, SH. Klopper, H. Lee, H. Kunaviktikul, W. Gregg, M.F. Daly, J. Coetzee, S. Juntasopeepun, J. Murashima, S. Keeney S. Khan, S. Quality of nursing doctoral education in seven countries: survey of faculty and students/graduates. Journal of Advanced Nursing 2015;70(7), 1639-1652. DoI10.1111/ jan.12326

15. McKenna H.P, Keeney S., Kim M. J. & Park C. G. Quality of doctoral nursing education in the United Kingdom: Exploring the views of doctoral students and staff based on a cross-sectional questionnaire survey. Journal of Advanced Nursing 2014;70(7), 1639- 1652.

16. Association of UK University Hospitals (Clinical Academic Roles Development Group) (2016) Transforming Healthcare Through Clinical Academic Roles in Nursing, Midwifery and Allied Health Professions: a practical resource for healthcare provider organisations. Bit.ly/AUKUHClinical

17. Health Education England (2017) Framework 15: Health Education England Strategic Framework: 2014-2029. Bit.ly/HEEFramework15

18. Council of Deans of Health (2013) Clinical Academic Careers for Nursing, Midwifery and the Allied Health Professionals: Council of Deans of Health Position Statement Bit.ly/CouncilDeans

19. Liz Lees-Deutsch The challenges and benefits of undertaking a nursing PhD. *Nursing Times* [online] March 2020 / Vol 116 Issue 3: 24-26.
20. McKenna, H.P. Cowman, S . Doctoral Education in Nursing: an expanding phenomenon. Editorial. *All Ireland Journal of Nursing and Midwifery* 2001;2(2)
21. Ketefian, S. McKenna, H.P. Doctoral Education in Nursing: an international perspective. Routledge, London, 2004.
22. McKenna, H.P. Galvin, K. Doctoral processes: the scholarly practitioner. In Freshwater, D Bishop, V. (Eds) *Nursing Research in Context: Appreciation, Application and Professional Development* PalgraveMacmillan Chapter 6; p 93-117, 2004.
23. Kim MJ, McKenna HP, Ketefian S. Global quality criteria, standards, and indicators for doctoral programs in nursing; literature review and guideline development. *Int J Nurs Stud*, 2006;43(4),477-89.
24. McKenna, H.P. Doctoral Education: some thoughts. (Editorial) *International Journal of Nursing Studies* 2005; 42 (3), 245-246
25. McKenna, H.P. Cutcliffe, J.R. Nurse Doctoral Education in The United Kingdom And Ireland *Online Journal of Issues in Nursing*.2001;Vol.5, No2, http://www.nursingworld.org/ojin/topic12/tpc12_9.htm
26. Gould J. Future of the thesis. *Nature*. 2016;535:26-28. <https://tinyurl.com/y34quuza> (accessed 21 June 2021)
27. European Commission. The Bologna Process and the European Higher Education Area. 2019. <https://tinyurl.com/yykcafcb> (accessed 21 June 2021)
28. Coriat A-M for the Wellcome Trust. A more positive culture for PhD training. 16 June 2018. <https://tinyurl.com/y2van4qp> (accessed 21 June 2021)
29. Sherrer KJ, Prelip ML. A Multifaceted Approach to Public Health Career and Professional Development Training. *Health Promot Pract*. 2019;20(6):932–40. pmid:29938535

30. De Boer, H., & File, J. (2009). Higher Education Governance Reforms Across Europe. Retrieved from <http://www.utwente.nl/mb/cheps/publications/publications%202009/c9hdb101%20modern%20project%20report.pdf>

31. Leisyte, L. & Dee, J. (2012). Understanding academic work in a changing institutional environment. Faculty autonomy, productivity and identity in Europe and the United States. In: Smart, John C.; Paulsen, M. (eds.): Higher Education: Handbook of Theory and Research, Vol. 27. Dordrecht: Springer, pp. 123–206.

32. Beerkens, E. (2006). University Policies for the Knowledge Society: Global Standardization, Local Re-Inventions. Paper presented at the Conference of the International Sociological Association, South Africa. http://www.beerkens.info/files/Beerkens_UPKS_ISA_2006.pdf

33. Jongbloed, B., Enders, J., & Salerno, C. (2008). Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda. *Journal of Higher Education*, 56(3), 303–324.

34. Haug, G. (2003). Quality assurance/accreditation in the emerging european higher education area: a possible scenario for the future. *European Journal of Education*, 38(3), 229–240.

35. St. Clair R, Melkers J, Rojewski JW, Ford JK, Dahl T, McCarty NA, et al. Doctoral Trainee Preferences for Career Development Resources: The Influence of Peer and Other Supportive Social Capital. *Int J Dr Stud*. 2019;14:675–702.

36. Meyers FJ, Mathur A, Fuhrmann CN, O'Brien TC, Wefes I, Labosky PA, et al. The origin and implementation of the Broadening Experiences in Scientific Training programs: An NIH common fund initiative. *FASEB J*. 2016;30(2):507–14.

37. Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Wood, D. J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, 22(4), 853–866.

38. Logermann, F. (2014). The ESG and their impact on students as stakeholders at European higher education institutions. A comparative study of Germany and the Netherlands. MSc thesis, University of Twente, University of Münster.

39. Leisyte, L., & Westerheijden, F. (2013). Stakeholders and Quality Assurance in Higher Education. Paper presented at the 26th Annual CHER conference, Lausanne.

40. Van Wart A, O'Brien TC, Varvayanis S, Alder J, Greenier J, Layton RL, et al. Applying experiential learning to career development training for biomedical graduate students and postdocs: Perspectives on program development and design. *CBE Life Sci Educ.* 2020;19(3):1–12. pmid:32822277

41. Sinche M, Layton RL, Brandt PD, O'Connell AB, Hall JD, Freeman AM, et al. An evidence-based evaluation of transferrable skills and job satisfaction for science PhDs. *PLoS One.* 2017;12(9):1–16. pmid:28931079

42. Fuhrmann CN, Halme DG, O'Sullivan PS, Lindstaedt B. Improving graduate education to support a branching career pipeline: Recommendations based on a survey of doctoral students in the basic biomedical sciences. *CBE Life Sci Educ.* 2011;10(3):239–49. pmid:21885820

43. Rybarczyk B, Lerea L, Lund PK, Whittington D, Dykstra L. Postdoctoral training aligned with the academic professoriate. *Bioscience.* 2011;61(9):699–705.

44. Ярошенко Н. Н. Развивающая среда и социально-культурная деятельность в контексте педагогики культуры / Н. Н. Ярошенко // Вестник МГУКИ. – 2012. – 6(50). – С. 130-134.

45. Полицяк Н. Формування психолого-педагогічної компетентності педагогів, які працюють з академічно обдарованими учнями / Н. Полицяк // Нова пед. думка. – 2015. – № 3. – С. 66–68.

46. Красильник Ю.С. Психолого-педагогічна компетентність як складова педагогічної майстерності науково-педагогічного працівника /

Красильник Ю.С. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – № 4. – С. 1-12.

47. Fellnhofer K. Facilitating entrepreneurial discovery in smart specialisation via stakeholder participation within online mechanisms for knowledge-based policy advice / K. Fellnhofer // Cogent Business & Management. – 2017. – Vol. 4. – P. 3–14.

48. Чепак В. П. Університет як стейкхолдер-компанія: потреба чи необхідність? / В. П. Чепак // Новий Колегіум. – 2017. – № 1. – С. 14-17.

49. Shevchenko N. O. The role of stakeholders in the quality assurance system of higher education / N. O. Shevchenko, M. M. Khytko // <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/158420/3%20%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0%20CD%201278-60-66.pdf?sequence=1>

50. Баришевська І. В. Особливості впливу стейкхолдерів на розвиток освітнього простору вищого навчального закладу / І. В. Баришевська, А. Ю. Корабахіна // https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1910/1/stattia_Barishavska_ua_Korabahina_2016.pdf

51. Марущак М. І. Питання підготовки докторів філософії за спеціальністю 223«Медсестринство» / М. І. Марущак, І. М. Кліщ // Вісник медичних і біологічних досліджень. - 2021. - № 4 (10). – С. 186-189.

52. Марущак М. І. Модернізація педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер / М. І. Марущак, О.М. Копаниця, Н.В. Ліснянська // Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series" Pedagogical Sciences". – 2019. - № 2. – С. 182-185.

53. Марущак М. І. Компетентнісний підхід до навчання студентів у закладах вищої освіти медичного спрямування / М. І. Марущак, І. Я. Криницька, І. В. Антонишин // Вісник Черкаського університету. - 2018. - № 6. - С. 92–96.

54. Preparation of academic nurse educators / T. L. Booth, C. J. Emerson, M. G. Hackney, S. Souter // Nurse Educ. in Prac. – 2016. - № 19. – P. 54–57.

55. Oermann M. H. Hiring intentions of directors of nursing programs related to DNP-and PhD-prepared faculty and role of faculty / M. H. Oermann, M. R. Lynn, C. A. Agger // J. Prof. Nurs. – 2016. - № 32. – P. 173–177.

56. Starr L. J. Addressing the needs of doctoral students as academic practitioners: a collaborative inquiry on teaching in higher education / L. J. Starr, A. deMartini // Can. J. High Educ. – 2015. - № 45. – P. 68–83.